

Bakı Dövlət Universiteti - Cümhuriyyətin yadigarı

Əsrin zirvəsində parlayan elm ocağı

Sevinc Qarayeva

Bakı Dövlət Universiteti Şərqi ilk dünyəvi ali məktəblərindən biri kimi mənəvi böyüklüyümüzün simvolu hesab edilir. Azərbaycanda ilk ali təhsil və elm ocağı olan Bakı Dövlət Universiteti yarandığı tarixdən bu günə qədər şərəfli yol keçib. Universitet 100 illik dövr ərzində məşəl kimi Azərbaycanın təhsil yolunu işıqlandıraraq qüdrətli elm məbədinə çevrilib. Ölkədə ictimai, mədəni, elmi və siyasi düşüncənin milli mənafə və məfkurəyə uyğun inkişafı prosesində mühüm rol oynayan, fəaliyyətinin bütün mərhələlərində azərbaycançılıq, dövlətçilik ideyalarına sadıqlığı ilə seçilən mötəbər ali təhsil ocağı həqiqətən də xalqın milli sərəvətinə, qürur, fəxarət ünvanına çevrilib, çağdaş tariximizə öz möhürünü vurub.

Şərqdə ilk universitet

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti müstəqilliyini elan edəndən sonra məhz ilk qaralardan biri də təhsillə bağlı olub. Parlamentin 1 sentyabr 1919-cu il tarixli iclasında Bakı Dövlət Universiteti təsis edilərək nizamnaməsi təsdiqlənib. Universitet ilk tədris ilini 2 fakültə ilə - tarix-filologiya, tibb fakültələri və 1094 tələbə ilə başlayıb. Universitetin ilk rektoru Kazan Universitetinin professoru, məşhur cərrah V. İ. Razumovs ki olub. Universitetin 1920-1930-cu illərdə aparıcı müəllimləri yazıçı Əbdürrəhim bəy Haqverdiyev, tanınmış şərqşünaslar - professor P.K. Juze, professor A.O. Makovelski, professor A.O. Mişel və digər alimlər olub. Məşhur həmyerlimiz, Nobel mükafatı laureatı Lev Landau 1922-1924-cü illərdə bu universitetdə təhsil alıb.

Cümhuriyyətin yadigarı olaraq BDU ötən dövrdə mütərəqqi ictimai düşüncənin inkişafında, xalqın milli-mədəni özünəməxsusluğunun, düşüncə sisteminin qorunmasında, ümumən cəmiyyətdə maarifçilik hərəkatının möhkəmlənməsində müstəsna xidmətlər göstərib.

Digər universitetlərə örnək

SSRİ dövründə Xalq Komissarlar Sovetinin qərarı ilə 1930-cu ildə yenidən qurulma (reorqanizasiya) adı ilə universitet ləğv edilib və onun bazasında Ali Pedaqoji İnstitut yaradılıb. Ancaq 1934-cü ildə Dövlət Universiteti yenidən işə başlayıb və respublikada elmi-pedaqoji fikrin mərkəzinə çevrilib. İkinci Dünya Müharibəsi illərində professor-müəllimlərin müharibəyə getməsi ilə əlaqədar kəskin kadr çatışmazlığına baxmayaraq, universitet ölkədə öz öncül mövqeyini qoruyub saxlaya bilib. Həmçinin, universitet alimlərinin 1945-ci ildə Azərbaycan Elmlər Akademiyasının təşkil edilməsində xüsusi xidmətləri olub. Respublikada fəaliyyət göstərən ali təhsil ocaqlarının əksəriyyəti, o cümlədən, Azərbaycan Tibb Universiteti, Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti, Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti və digərləri məhz Bakı Dövlət Universitetinin bazasında yaradılıb.

Milli ideallara bağlı fəaliyyəti ilə ictimai həyatın bütün sahələrinə nüfuz edən BDU ötən illərdə Azərbaycan dilinin, fəlsəfi-hüquqi, siyasi fikir tarixinin, ədəbiyyatının, mədəniyyətinin, həmçinin, fundamental elm sahələrinin tədqiqində və gənc nəsələ ötürülməsində öncül mövqeyə malik olub. Universitet təhsillə yanaşı, elmi-tədqiqat işlərinin genişlənməsində, elmin müxtəlif sahələrinin inkişafında daim fəallıq nümayiş etdirib, özünəməxsus yolu ilə dünya miqyasında seçilir.

Universitetin ölkənin tərəqqisi, çiçəklənməsi və inkişafı naminə böyük xidmətlər göstərmiş nüfuzlu ziyalıların - görkəmli elm xadimlərinin bu prosesdəki müstəsna rolunu da xüsusi vurğulamaq lazımdır. BDU-nun divarları arasında yetişmiş intellektual səviyyəli, vətənpərvər, vicdanlı ziyalılar onun şanlı ənənələrini, nüfuzunu daim qoruyub saxlamış və estafeti özlərindən sonrakı nəsillərə vermişlər.

Ölkənin yüzlərlə görkəmli şəxsiyyətinin təhsil aldığı BDU Heydər Əliyev kimi fenomenal liderin, böyük dühanın ali təhsil aldığı elm ocağı olması ilə qürur duyur.

BDU-nun dahi məzunu

AMEA-mn Tarix İnstitutunun direktoru, Milli Məclisin deputatı, akademik Yaqub Mahmudov deyir ki, Ümummilli lider Heydər Əliyev Bakı Dövlət Universitetinin Tarix fakültəsinin dünya şöhrətli məzunudur. Ölkədə ali məktəblər çoxdur. Amma Bakı Dövlət Universiteti bu təhsil ocaqları sırasında xüsusi yer tutur. Çünki onun məzunları arasında dünya şöhrətli bir şəxsiyyətin - Heydər Əliyevin adı var.

Y. Mahmudovun sözlərinə görə, o, birinci kursda təhsil alanda Heydər Əliyevin oxuduğu qrup BDU-nu bitirirmiş: “O vaxt ulu öndər dövlət təhlükəsizlik orqanlarında çalışırdı. Bunun bizim hər birimiz üçün necə böyük əhəmiyyət kəsb etdiyini yaxşı anlayırdıq. 1960-61-ci illər idi, IV kursda oxuyurduq. Özüm də tələbə komsomol təşkilatının katibi idim. İstedadlı tələbələrəndən biri sovet dövlətini pisləyən vərəqələr yaymışdı. Hamımız qorxurduq ki, bu gənci məhv edəcəklər. Mənə dedilər ki, qapalı komsomol yığıncağı keçirim. Yığıncaqda Dövlət Təhlükəsizlik Komitəsindən (DTK) gəlmiş Heydər Əliyev də iştirak edirdi. Müxtəlif çıxışlar oldu. Bir qrup gəncin vəziyyətini yüngülləşdirmək, digər qrup isə onun universitetdən qovulmasını tələb edirdi. Yığıncaqda ulu öndər bir saatədək çıxış etdi. Çox ibrətli çıxış idi və sonda iki cümlə ilə bu gəncin taleyini bütün təhlükələrdən qurtardı. Dedi ki, “görürəm, burada yoldaşlarını cəsərlə müdafiə edən sağlam gənclik çoxluq təşkil edir, onların bu gəncin tərbiyəsinə gücləri çatır”. Sonralar başa düşdük ki, bir nəfər xalqını sevən cəsərləli azərbaycanlının DTK kimi təşkilatda çalışması minlərlə övladımızın məhvolma təhlükəsindən xilas deməkdir. Mən sonralar da Heydər Əliyevin xalqımızın bir çox oğullarını, ziyalılarını repressiya qurbanı olmaqdan xilas etməsinin dəfələrlə şahidi olmuşam”.

Heydər Əliyevin fəxri: Bakı Dövlət Universiteti

BDU-nun keçmiş rektoru Misir Mərdanov bildirib ki, Bakı Dövlət Universiteti bugünkü səviyyəsinə, beynəlxalq nüfuzuna, dünya şöhrətli məzunlarına və yüksək elmi potensialına görə Heydər Əliyevə borcludur: “Ölkənin həyatında dönüş mərhələsinin başlanğıcı olan 70-ci illər BDU-nun tarixində də əlamətdar olub. 1969-cu ildə Heydər Əliyevin siyasi hakimiyyətə ilk gəlişi ilə Azərbaycan özünün həqiqi inkişaf yolunu tapıb. O dövrdə ən geridə qalan ölkələrdən hesab edilən Azərbaycanın inkişaf və tərəqqisinin əsası məhz bu tarixdən qoyulub. Bu plenum Azərbaycan xalqının tarixi müqəddəratında mühüm hadisə oldu, ölkənin gələcək inkişafında əhəmiyyətli rol oynadı. Bununla da Azərbaycan xalqının tarixində Heydər Əliyev dövrü - böyük dönüş mərhələsi başlanıb. Heydər Əliyevin milli oyanış siyasəti sahəsində təhsil, elm, mədəniyyətin tərəqqisi üçün geniş imkanlar açıldı: “Xalqın milli mənlilik şüurunun formalaşması, Azərbaycan dilinin, tarixinin öyrənilməsi, ali təhsil sisteminin daha da demokratikləşməsi sahəsində ciddi irəliləyiş baş verdi. Məhz bu dövrdə Azərbaycan ali məktəblərinin bayraqdarı olan Bakı Dövlət Universitetinin həyatında da böyük dönüş yarandı. Onun ölkənin ali məktəbləri içərisində tutduğu aparıcı mövqe, Azərbaycan təhsil sisteminə, onun inkişaf istiqamətlərinə göstərdiyi təsir daha da gücləndi. 1969-cu ildə BDU-nun 50 illik yubileyi dövlət tərəfindən yüksək səviyyədə keçirildi: “Bütün dövrlərdə Bakı Dövlət Universitetinə Heydər Əliyevin xüsusi bir sevgisinin şahidiyik. O, BDU-ya olan məhəbbətini, ehtiramını, sevgisini bu sözlərlə bildirirdi: “Mən fəxr edirəm ki, Bakı Dövlət Universitetinin məzunuyam”, - deyən Ulu öndər Heydər Əliyev BDU-ya olan rəğbətini daim bürüzə verməklə yanaşı, bu ali təhsil ocağının qarşısında bir sıra məsul vəzifələr müəyyənləşdirmişdir. BDU daim dünya şöhrətli məzununun xüsusi qayğısını hiss etmiş, onun qarşıya qoyduğu ali ideyalar universitetin tələbə və professor-müəllim heyətinin əsas fəaliyyət stimulyerisinə çevrilmişdir. Bakı Dövlət Universitetinin ən zəngin, məzmunlu tarixinin şərəfli səhifələri məhz Heydər Əliyevin böyük diqqət və qayğısı sayəsində yazılıb. Bir faktı xüsusi vurğulamaq lazımdır ki, universitetin 1999-cu ildə 80 illik yubiley mərasiminin keçirilməsi yenə də ümummilli liderin adı ilə bağlıdır. Ümumiyyətlə, BDU-nun indiyədək keçirilmiş beş yubiley mərasiminin dördü məhz Heydər Əliyevin hakimiyyəti illərinə təsadüf edir. Bu mənada Heydər Əliyevlə Bakı Dövlət Universitetini bir-birindən ayrı təsəvvür etmək qətiyyəən mümkün deyildir. Ən azı bu səbəbdən ki, universitet təhsildə də, elmin inkişafında da, maddi bazanın möhkəmləndirilməsi, yeni ixtisasların açılması sahəsində də ən möhtəşəm nailiyyətlərini məhz Heydər Əliyevin Azərbaycana rəhbərliyi dövründə qazanıb”.

Azərbaycanın milli sərvəti, milli iftixarı

Millət vəkili Bəxtiyar Sadıqov vurğulayıb ki, Bakı Dövlət Universiteti Azərbaycan mədəniyyəti, ictimai-siyasi fikri, elm və təhsilin inkişafı sahəsində sanballı töhfələri olan məbədghadır: “BDU hər birimiz üçün həm də ona görə əzizdir ki, Ulu öndər Heydər Əliyev bu universitetin məzunu olub. Ümummilli lider ölkə rəhbərliyinə seçildəndən sonra Azərbaycan dilində ilk çıxışını məhz BDU-nun 50 illik yubileyində edib. BDU ona görə sürətlə inkişaf edib ki, daim Heydər Əliyevin qayğısını, diqqətini görüb. Ali təhsil ocağı bu gün inkişafının keyfiyyətə yeni mərhələsinə qədəm qoyub.

Universitetin tarixində həqiqi yüksəliş, tərəqqi və çiçəklənmə dövrü Ümummilli lider Heydər Əliyevin Azərbaycan SSR-yə rəhbər təyin olunduğu 1969-cu ilin 14 iyulundan başlanır. 1970-ci ildə Azərbaycan Dövlət Universitetinin 50 illik yubiley tədbirində iştirak edən Heydər Əliyevin o zaman üçün fəvqəladə hal hesab edilən partiya liderinin Azərbaycan dilində çıxış etməsi universitet həyatında milli ruhun, milli özünüdərkini, milli dirçəliş və oyanışın hərəkətə gətirilməsi üçün siqnal rolunu oynadı. Azərbaycan ziyalısı sözün həqiqi mənasında qanı və canı ilə milli mənafeyi hər şeydən uca tutan həqiqi milli liderini gördü, tanıdı və ümidini ona bağladı. Respublika rəhbərinin ana dilində çıxışı Azərbaycan dilində tədrisin qüvvələndirilməsinə, milli

dilimizin hertərəfli inkişafına xidmət edirdi. Bunun nəticəsində tezliklə universitetdə yaradılan 4 cildlik “Müasir Azərbaycan dili” dərsliyi Dövlət Mükafatına layiq görüldü. Ümummilli lider Heydər Əliyevin böyük fədakarlığı və mübarizəsi sayəsində Azərbaycan SSR-nin 1978-ci il Konstitusiyasında Azərbaycan dilinə dövlət dili statusu verildi: “Heydər Əliyevin Azərbaycanda hakimiyyətinin ilk dövründə (1969-1982) onun böyük himayəsi ilə universitet ölkədə ali məktəblərin həqiqi bayraqlarına çevrildi, universitetdə mənəvi iqlim saflaşdı, universitetlə bağlı yaranmış “Qoy, ədalət zəfər çalsın!” aforizmi Azərbaycanda mənəvi-əxlaqi prinsipə çevrildi, universitet o illərdə ölkədən kənara göndərilən 15 mindən artıq azərbaycanlı gənclərin seçilməsi üçün baş qərarğa çevrildi. Bütün bu uğurların ilhamçısı və rəhbəri olan Heydər Əliyevin universitetə hər gəlişi əsl ümumxalq bayramına çevrilirdi. Bu da həqiqətdir ki, universitetin 50, 60, 75 və 80 illiyi Ümummilli lider Heydər Əliyevin iştirakı və rəhbərliyi ilə keçirilib. Böyük iftixar hissi ilə deməliyik ki, BDU-nun məzunu, Ümummilli lider Heydər Əliyevin “Azərbaycan xalqının, Azərbaycanın milli sərvəti, milli iftixarı” adlandırdığı BDU fəaliyyət göstərdiyi yüz ildə, ölkəmizin elm, təhsil, mədəniyyət sahələrinə görkəmli şəxsiyyətlər bəxş etmiş, Azərbaycanın intellektual potensialının formalaşmasına əvəzsiz töhfələr vermiş, bu gün də müstəqil Azərbaycanın xoşbəxt gələcəyini təmin edəcək gənc kadrların yetişdirilməsi yolunda tarixi missiyasını uğurla davam etdirməkdədir”.

Bakı Dövlət Universitetinin xalqa bağlılığı onu uca tutmağımızı şərtləndirən ən böyük səbəbdır. Bu gün universitetin yetişdirdiyi, Azərbaycanın dünya arenasına çıxmasına dəstək verən və nəhayət, ləyaqətli vətəndaş adını daşıyan minlərlə məzunu var. 20 minlik tələbə ordusu olan təhsil ocağı bu ənənəsini bundan sonra da davam etdirəcək.